

Lokal forvaltningsmodell for det fremtidige verneområdet i Reinheimen

Børre K. Dervo
Øystein Aas

LAGSPILL

ENTUSIASME

INTEGRITET

KVALITET

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en ny, elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler og populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Lokal forvaltningsmodell for det fremtidige verneområdet i Reinheimen

Børre K. Dervo
Øystein Aas

Dervo, B.K. og Aas, Ø. 2005 Lokal forvaltningsmodell for det fremtidige verneområdet i Reinheimen. - NINA Rapport 4. 26 pp.

Lillehammer, Januar 2005

ISSN: 1504-3312

ISBN: 82-426-1516-0

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

Børre Dervo, Øystein Aas, K. Margrethe Tingstad

KVALITETSSIKRET AV

Øystein Aas

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningssjef Øystein Aas (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)

Kontaktutvalget for Reinheimen (KUR)

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Bjørn Dalen, sekretær i KUR.

NØKKEWORD

Lokal forvaltning, forvaltningsmodeller, verneområder, og nasjonalpark

KEY WORDS

community based management, protected areas, national park

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA Trondheim

NO-7485 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Postboks 736 Sentrum

NO-0105 Oslo

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 22 33 11 01

NINA Tromsø

NO-9296 Tromsø

Telefon: 77 75 04 00

Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkelgården

NO-2624 Lillehammer

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 61 22 22 15

<http://www.nina.no>

Sammendrag

Dervo, B.K. og Aas, Ø. 2005 Lokal forvaltningsmodell for det fremtidige verneområdet i Reinheimen. - NINA Rapport 4. 26 pp.

Et femte forsøk med lokal forvaltning av store verneområder i fjellet i Norge i Reinheimen vil ha størst verdi og supplere de fire øvrige forsøkene om en anlegger et bredt og integrert perspektiv på forvaltning, og i tillegg til regelforvaltningen inkluderer oppsyn, skjøtsel, informasjon og tilrettelegging i forsøket.

Punktvis innebærer vårt forslag:

- Definere forvaltning i en helhetlig og en integrert sammenheng, der regelforvaltning, og ansvar for praktisk skjøtels-, oppsyns- og informasjonsarbeid i verneområdet samles under forvaltningsmyndigheten.
- Sikre en langt sterkere økonomisk ressurstilgang til en slik forvaltning gjennom samfinansiering med statlige, fylkeskommunale, kommunale og eventuelt også private midler.
- Legge forvaltningsansvaret til kommunene, jf modell C i verneforslaget.
- Sikre helhetlig og likeartet praksis gjennom et interkommunalt rådgivende organ.
- Involvere rettighetshavere og brukere gjennom årlige møter og ved jevnlig rullering og utvikling av forvaltningsplan.
- Utvikle og styrke lokal kompetanse gjennom å samordne lokale aktører og kompetansemiljøer (kommunenes administrasjon, rettighetshavere (fjellstyrer, bygdeallmenninger) og lokalt politi, og utnytte de enkeltes styrke, samt rekruttere nye fagfolk.
- Holde god kontakt med statlige myndigheter gjennom at de mottar rapporter, driver faglig rådgiving og er ankeinstans for klagesaker og godkjenningsmyndighet for forvaltningsplaner.

Børre K. Dervo. NINA Lillehammer, Fakkeldgården, NO-2624 Lillehammer.

Øystein Aas. NINA Lillehammer, Fakkeldgården, NO-2624 Lillehammer.

Abstract

Dervo, B.K. og Aas, Ø. 2005 Lokal forvaltningsmodell for det fremtidige verneområdet i Reinheimen. - NINA Rapport 4. 26 pp.

The fifth attempt with community based management of large mountainous protected areas in Reinheimen, Norway, will have greater value and be a supplement to the other four experiments if one applies a broad and integrated management perspective on, and in addition to regulation management includes surveillance, care, information, and organisation aspects in the project.

Our recommendation implies:

- Define management in a holistic and integrated context where regulatory management and responsibility for the practical care, surveillance and information work in the protected areas are gathered under the management authority.
- Ensure a significantly strengthened economic base for such a management through the co-funding by governmental, regional, municipal and possibly private means.
- Allocate management responsibility to the municipalities, confer. model C in the conservation proposition.
- Ensure an overall and homogenous practice through an inter-municipal advisory body.
- Involve the stake holders and users through annual meetings and by continual revision and development of the management plan.
- Develop and strengthen local capacity by coordinating local participants (municipal administration, stake holders, local management councils and the local police, using the competence where available as well as recruiting new experts.
- Maintain good contact with governmental authorities through reports, and through their function as technical advisors, appellate body for complaints and approving authority for management plans.

Børre K. Dervo. NINA Lillehammer, Fakkeltårnet, NO-2624 Lillehammer.
Øystein Aas. NINA Lillehammer, Fakkeltårnet, NO-2624 Lillehammer.

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	4
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning	7
2 Erfaringer med lokal forvaltning av verneområder	8
2.1 Argumenter og muligheter for lokal forvaltning	8
2.2 Utfordringer og problemer ved lokal forvaltning	9
2.3 Utfordringer ved forvaltning av store naturvernområder i Norge	9
3 Pågående forvaltningsforsøk	11
3.1 Forollhogna	11
3.2 Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene	12
3.3 Dovrefjell – Sunndalsfjella	13
3.4 Blåfjella – Skjækerfjella og Lierne	13
4 Kort vurdering av pågående forvaltningsforsøk	14
4.1 Forvaltningsmodeller og myndighetsutøver	14
4.2 Oppgaver myndighetsutøver har i verneområdene	17
4.2.1 Rolle- og myndighetsfordeling	17
4.2.2 Økonomi	18
4.2.3 Oppsyn	18
4.2.4 Informasjon	18
4.3 Oppsummering	19
5 Lokale forutsetninger og muligheter i Reinheimen	19
6 Modeller for lokal forvaltning i Reinheimen	20
6.1 Modeller for forvaltning presentert i verneforslaget	20
6.2 Forslag til modell for Reinheimen	20
6.2.1 Formell forvaltning	21
6.2.2 Oppsyn	22
6.2.3 Skjøtsel og restaurering	23
6.2.4 Informasjon og tilrettelegging	23
6.2.5 Økonomi	24
6.2.6 Næringsutvikling og arealbruk for øvrig i kommunene	24
6.2.7 Punktvis oppsummering av forslaget	25
7 Referanser	26

Forord

Det arbeides for tiden med et verneforslag i området som kalles Reinheimen, beliggende mellom Gudbrandsdalen i Øst, Ottadalen i sør, Lesja/Raumadalføret i nord og Norddal i vest.

En viktig del av diskusjonene i lokalmiljøet og mellom lokale myndigheter og sentrale naturvernmyndigheter handler om ulike modeller for forvaltningen av området etter et eventuelt vernevedtak. Kommunene som omfattes av verneforslaget har samordnet sitt arbeid i Kontaktutvalget for Reinheimen (KUR), og KUR har i verneprosessen vært opptatt av å finne en forvaltningsmodell som gir lokalsamfunnene innflytelse og ansvar for forvaltningen på en måte som gir et godt vern, samtidig som den kan bidra til aktivitet og arbeidsplasser lokalt.

Denne rapporten er laget på oppdrag fra KUR og formålet har vært å gi faglige bidrag til hvordan en lokal forvaltningsmodell for Reinheimen kan utvikles, slik at den både blir best mulig, samtidig som den blir et supplement de til forsøksordningene med lokal forvaltning som er i gang eller som er planlagt i fire andre store verneområder i Norge. Det understrekes at denne rapporten ikke er noen selvstendig vurdering eller evaluering av de fire igangsatte forsøkene med lokal forvaltning av store verneområder. Forslagene tar videre utgangspunkt i de konkrete forutsetningene og forarbeidet som er gjort i tilknytning til Reinheimenområdet.

Vi takker arbeidsutvalget i KUR v/Per Dag Hole (Lesja), Arne Sannes (Norddal) og Bjørn Dalen (sekretær, Skjåk) for et konstruktivt samarbeid i en kort og hektisk prosjektfase. I tillegg har vår kollega Odd Inge Vistad bidratt med kommentarer og forslag underveis i arbeidet. Det er å håpe at rapporten kommer til nytte i det videre arbeidet.

Lillehammer, julen 2004

Øystein Aas
prosjektleder

1 Innledning

Nasjonalparkforvaltningen er nå på global basis litt over 100 år gammel. I Norge har vi hatt nasjonalparker og en nasjonalparkforvaltning siden tidlig på 1960-tallet, da Rondane som den første parken ble opprettet.

Store verneområder som nasjonalparker, landskapsvernområder og viltreservater preges over hele verden av endringsprosesser. Områdene øker i antall og størrelse, samtidig som verneprosessene og forvaltningen ofte er omstridte og konfliktfylte. To hovedtrender preger nasjonalparkutviklingen for øvrig. Disse er:

- Økt krav om inntekter og flerbruk knyttet til virksomhet i parkene, i hovedsak turisme.
- Økt krav om lokal medvirkning eller endog lokalt eller regionalt forvaltningsansvar.

Samtidig er det klart at det i mange av verneområdene, til tross for vernet, skjer et fortsatt tap av verneverdier (tap av biologisk mangfold, kulturverdier og kulturminner). Dels som en følge av dette, er det i økende grad også prosesser som ser på mulighetene for å binde sammen større verneområder. Det er ønskelig å forvalte større verneområder i sammenheng og forsøke å gjennomføre restaureringsprosjekter som gjenoppretter mer intakte økosystemer, gjennom bl a fjerning av menneskelige inngrep som veier og dammer.

At de ovenstående prosessene og diskusjonene også er til stede i norsk nasjonalparkforvaltning og –politikk kommer til syne i en rekke dokumenter og rapporter fra politiske myndigheter, offentlig forvaltning og fra fagmiljøer. I arbeidet med ny landsplan for nasjonalparker på 1980- og 1990-tallet understreker for eksempel Miljøverndepartementet at en mer aktiv og utadrettet forvaltning vil føre til større næringsmessig betydning av nasjonalparkene, og at en på en forsiktig måte kan utnytte nasjonalparkene i markedsføringen av Norge som reisemål – både hjemme og ute (St meld nr 62 (1991-1992)). I den såkalte "Fjellteksten" (St prp nr 65 (2002-2003)) understrekes igjen dette, samtidig som det sies at forbudet mot kommersielle aktiviteter som var nedfelt i forskriftene i tre parker skulle fjernes. I den praktiske forvaltningen kan en allikevel si at norsk nasjonalparkforvaltning fremstår som først og fremst verneorientert.

I denne rapporten drøfter vi og gir råd om hvordan lokal forvaltning på en god måte kan bygges opp, knyttet til et forslag om vern av Reinheimen (Møre og Romsdal Fylke 2004). Verneforslaget som er lagt fram for Reinheimen omfatter totalt 2 680 km² fordelt på to fylker og 6 kommuner, dvs Møre og Romsdal med kommunene Norddal og Rauma og Oppland med kommunene Lesja, Skjåk, Lom og Vågå. Lokal forvaltning er ønsket av kommunene som omfattes av verneforslaget. Siden det er igangsatt fire forsøk med lokal forvaltning i fire andre store verneområder i Norge, foretar vi også en kort gjennomgang av disse, med sikte på å identifisere en modell som også vil kunne supplere disse øvrige fire forsøkene.

Rapporten er bygd opp som følger:

- Første del er en beskrivelse og drøfting av utfordringer og muligheter ved hhv lokal og en mer sentral, statlig forvaltning, og en grov, generell presentasjon av noen viktige sætrekk og utfordringer ved norsk nasjonalparkforvaltning mer generelt
- Andre del er en kort gjennomgang og vurdering av de fire igangsatte forsøksordningene med lokal forvaltning
- Tredje del er forslag til rammene for en modell og et opplegg for Reinheimen.

2 Erfaringer med lokal forvaltning av verneområder

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har fått delegert myndigheten til å fastsette hvem som skal forvalte områder vernet etter naturvernloven. Tradisjonelt er det fylkesmannen som har fått delegert forvaltningsansvaret for verneområdene i Norge. I brev av 26.10.98 fra DN til kommunene åpnes det for at kommunene kan søke om forvaltningsansvaret for bl a naturre-servat og landskapsvernområder. Videre er det i perioden 2002 til 2004 iverksatt eller planlagt iverksatt forsøk med lokal forvaltning av 4 nasjonalparker hvor enten et interkommunalt råd eller kommunene har fått delegert forvaltningsmyndighet. Lokal forvaltning av verneområder er mao. nytt i Norge og erfaringene med ordningen er foreløpig nokså begrenset.

Det pågår imidlertid en prosess i mange land mot en økt grad av lokal medvirkning i forvaltning av verneområdene (Daugstad et al 2000, Aas et al 2003). Parallelt legges det opp til en mer ambisiøs forvaltning og bruk av verneområdene.

Det er økt fokus på forholdet mellom sentralt initierte verneområder og hensynet til lokale bru-kerinteresser og modeller for økt lokal deltagelse og medvirkning. Dette innebærer også dele-gering av forvaltningsansvar. Drivkreftene bak kravet og ønskene om økt lokal medvirkning og innen naturforvaltningen bunner dels i erfaringer og konflikter knyttet til naturvern og naturfor-valtning, og er dels knyttet til en generell trend med lokal forvaltning innen mange samfunns-sektorer. Medbestemmelses- og demokratiargumenter ligger i hovedsak bak dette. Generelt har norske kommuner omfattende erfaring med å ta ansvar for og iverksette nasjonale, statlige politiske og samfunnsmessige målsettinger, særlig innenfor skole og omsorgssektorene.

Lokal medvirkning kan skje i varierende grad og på mange ulike måter, samtidig som det kan oppfattes forskjellig av ulike involverte i en prosess. Høringer og informasjonsmøter holdt av sentrale myndigheter i de berørte områdene er typer av lokal medvirkning som er lite ambisiø-se, og ofte kan oppfattes som små bidrag til medvirkning. Overføring av forvaltningsmyndighet til lokale organ innebærer langt større muligheter for reell medvirkning. Ulike parter i en pro-cess kan ha ulike forventninger og opplevelser av handlinger og tiltak. Mange ganger oppfattes prosesser som er ment å være preget av dialog og samhandling, som ensrettede og lite kon-fliktdempende.

2.1 Argumenter og muligheter for lokal forvaltning

Innenfor naturvernforvaltning i Norge er hovedgrunnen til den økte interessen for lokal forvalt-ning knyttet til ønske om mer lokal medvirkning. Mange mener at lokal forvaltning kan virke konfliktdepende, samtidig som økt ansvar også kan gi økt lokal forståelse for vern. Dette be-tyr at initiativene bunner i negative erfaringer og at lokal forvaltning skal forbedre en situasjon som ikke er tilfredsstillende, fremfor å ta virkemiddelet i bruk for å fremme en positiv utvikling (Daugstad et al 2000).

Sentrale formål og fordeler ved økt lokal forvaltning knytter seg særlig til:

- Økt involvering av de som berøres av vernet.
- Reduserte konflikter.
- Mer rettferdig fordeling av goder og ulemper.
- Økt støtte for vern i lokalsamfunnet.
- Økt bruk av lokale kunnskaper og arbeidskraft.
- Mer variert og allsidig kunnskap inn i forvaltningen av verneområdene fordi kompe-tanse og mannskap ofte må hentes i flere fagmiljø og i ulike kommuner og organ.
- Økte muligheter for kobling til den alminnelige arealplanleggingen og arealpolitik-ken, herunder bedre forutsetninger for å se de viktige randsonene til verneområde-ne i sammenheng med verneområdene.

2.2 Utfordringer og problemer ved lokal forvaltning

Det er selvsagt også en rekke utfordringer knyttet til lokale forvaltningsordninger av større verneområder (Aas et al 2003). De viktigste ligger i sakens natur – verneområdene er ofte store og kan omfatte mange kommuner og flere fylker. Dette gjelder også i Reinheimen prosessen - som omfatter arealer i to fylker (Oppland og Møre og Romsdal) og i 6 kommuner (Vågå, Lom, Skjåk, Norddal, Rauma, Lesja).

De viktigste utfordringene ved en lokal forvaltning av store verneområder er:

- Enhetlig forvaltning på tvers av eventuelt administrative grenser.
- Tilstrekkelig og samordnet kompetanse fordi eksisterende kompetanse hos lokale myndigheter og aktører kan være beskjeden og i tillegg spredt.
- Habilitet. Dette er ofte et større problem lokalt hvor et færre antall nøkkelpersoner kan inneha ulike roller politisk, i organisasjoner og i næringsssammenheng.
- Skille på rollene som forvalter av lover og forskrifter (Offentlig forvaltning), rettighetsforvalter (private og offentlige rettighetshavere) og bruker (jegere, fiskere, annet friluftsliv og næringsdrivende).
- Utfordring med å ivareta nasjonale "bevaringsinteresser", f.eks. bevaring av arter og deres leveområder i forhold til inngrep. Det gjelder både nasjonalt og lokalt initierte negative prosesser i forhold til verneformålet.

2.3 Utfordringer ved forvaltning av store naturvernområder i Norge

Uavhengig om en snakker om en lokal eller sentral forvaltning eksisterer det flere utfordringer knyttet til forvaltning av nasjonalparker og andre større verneområder i Norge. Norsk forvaltning skiller seg på visse felter i betydelig grad fra den forvaltning som drives i mange andre land vi ellers ofte sammenligner oss med (FM i Sogn og Fjordane 1998 og 1999, Aas et al 2003). Noen av utfordringene og særtrekkene ved norsk forvaltning sammenlignet med andre land er:

- Verneformål er ofte uklare eller innbyrdes konfliktfylte, og det er ofte lite operativ kunnskap om verneverdiene i områdene.
- Ressursene (økonomi/personell) til forvaltning av verneområder er små.
- Erfaringene med en aktiv, planbasert forvaltning er så langt begrenset og lite utviklet, noe som antas å henge sammen med punktet over.
- Sentrale oppgaver som ofte legges inn i forvaltningsbegrepet er svært adskilt, særlig gjelder dette forvaltningsmyndigheten, oppsyn og skjøtsel (SNO) og informasjonsvirksomheten gjennom de såkalte nasjonalparksentrene. Dette minsker ofte effektiv ressursutnyttelse og øker faren for dobbeltarbeid eller målkonflikter og uenighet om prioriteringer.
- Det er relativt lite aktiv skjøtelses- og bevaringsarbeid som følge av punkter foran.

I tillegg kommer de generelle, mer globale trendene som påvirker og skaper dynamikk rundt verneområder i hele verden, ikke bare i Norge:

- Flerbruk øker.
- Bruksmåter endres.
- Biodiversitet og verneverdier reduseres trolig både innenfor og utenfor verneområder.
- Økt press pga kontinuerlig svekking av næringsgrunnlaget i "bygde-Norge".

En utvidet, intensivert og mer forpliktende planlegging og skjøtsel i nasjonalparkene synes å være en forutsetning for å håndtere en framtidig utvikling med økt flerbruk av verneområdene. Det betyr også at det må legges mye arbeid i å konkretisere vernemål, lage presise verneforskrifter og forvaltningsplaner. Dette er både grunnlaget for den framtidige forvaltningen av ver-

neområdet, enten den er lokal eller sentral. Et slikt arbeid er avgjørende for å kunne sortere mellom hva som er ønsket og hva som er uønsket aktivitet i et område. Verneformål bør også eksplisitt omfatte kulturminner og lokal kulturhistorie som kan samordnes med sosiale og økologiske vernemotiver. Samtidig er det tydelig at dagens kapasitet og kompetanse i verneområdeforvaltningen er utilstrekkelig til å møte aktuelle krav og forventninger. Det må være tilstrekkelig med ressurser slik at forvaltningsplanene kan følges opp.

I nasjonalparker i andre land hvor man har satset på å utvikle turisme har man også bygget opp et stort apparat for å håndtere samspillet mellom næringsutvikling og naturvern. Typiske elementer er en tallrik, godt utdannet oppsyns- og tjenestestab, besøkssentra, organisering og guiding av besøkende, avgifter for å besøke parkene (som både gir inntekter og virker bevisstgjørende på turister), overvåking av miljøtilstander, sonering og regulering av ferdsel og konsesjons-/lisenssystemer for næringsdrivende. Økt handlingsrom for turisme i og rundt norske nasjonalparker vil også oppstå dersom en aktivt vurderer å bøte på inngrep som har gitt store og dokumenterte skadevirkninger i sårbare fjellområder. Ett eksempel er å flytte eller legge vei- og jernbanestrekninger i tunnel i viktige sørnorske fjellområder der det er særlig viktig for å opprettholde eller reetablere viktige trekkruter for villrein eller for å sikre adgang til verdifulle beiter.

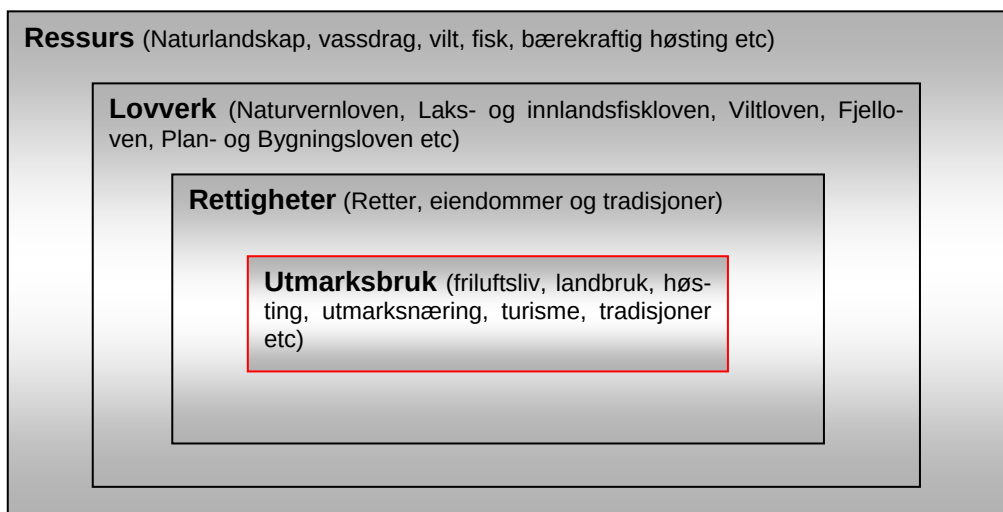
En mer ambisiøs fjell- eller nasjonalparkforvaltning bør vurdere å finansiere sin virksomhet også gjennom brukavgifter. Visse brukavgifter kan komme i konflikt med den lovfestede frie ferdselsretten i Norge. Det bør imidlertid være mulig å innføre visse former for brukerbetaling, for eksempel bomavgift på veinettet som er innfallsporter til nasjonalparkene, miljøavgifter til næringsdrivende og lignende. I USA benyttes modellen flere steder ved at ferdsel i utmark er gratis, men all kjøring gjennom parkene krever en avgift. Parkene sees i sammenheng, og eksisterende hovedveier må derfor anses som innfallsporter til en stor nasjonalpark, ikke som veier utenfor flere mindre parker.

Potensialet for økt bruk er større når det gjelder inngrep eller aktiviteter som er reversible, sammenlignet med inngrep som i realiteten vil være irreversible. Dette vil i praksis si at inntektsgivende næringer/aktiviteter som i liten grad baserer seg på bygd, kostbar permanent infrastruktur bør prioriteres. Dette bør likevel ikke ukritisk tilsi en mer liberal praksis når det gjelder motorferdsel i verneområdene, selv om denne ikke krever tilrettelegging. Her er nemlig konfliktpotensialet svært høgt, både sosialt og økologisk. De senere årenes raske vekst innen bedrifter som satser på aktivitetsturisme er imidlertid en positiv utvikling, så lenge den er godt planlagt og integrert med verneformålet. Når flere aktører skal finne sin plass i en mer offensiv nasjonalparkforvaltning så krever det en stor grad av åpenhet og forutsigbarhet for å unngå konflikter innad i turismenæringen – altså god planlegging.

En fortsettelse av dagens forvaltning med utilstrekkelig innsats (politisk, økonomisk, faglig) både lokalt og nasjonalt vil sannsynligvis medføre en økning i bygd infrastruktur og hyttebygging og assosiert miljøpress mellom eksisterende parker. De gjenværende parker vil dersom denne trenden fortsetter, kunne ligge igjen som "vernede øyer" i landskapet med begrenset verdi for flora og fauna. Fragmentering av naturområdene er en av de største truslene mot våre fjelløkosystemer (Aas et al 2003). Samtidig blir potensialet for næringsliv med en slik utvikling redusert, grunnet manglende organisering, manglende økonomisk støtte fra sentralt hold, og manglende helhetlig strategi. Til syvende og sist vil dette kunne føre til betydelig reduserte miljøkvaliteter og lite handlingsrom både for å sikre verneverdiene og utvikle et mer allsidig næringsliv knyttet til utmark.

I Stortingsmeldingen fra 91-92 om den nye nasjonalparkplanen har MD poengtert at en mer aktiv og utadrettet forvaltning kan gi en større næringsmessig betydning av nasjonalparkene, og at en på en forsiktig måte kan utnytte nasjonalparkene i markedsføringen av Norge som reisemål – både hjemme og ute (St meld nr 62 (1991-92)). Dette er også gjentatt senere av Stortinget (St prp nr 65 (2002-03)). I den praktiske forvaltningen av våre nasjonalparker på 90-tallet er det i stor grad verneorienteringen som det er fokusert på. Myndigheten har i større

grad vært opptatt av å fokusere på begrensningene, enn å fokusere på de mulighetene som finnes også innenfor dagens forvaltingsregime, jf **figur 1.1**.

Figur 1.1. Illustrasjon på avgrensning av handlingsrommet for lokal forvaltning og lokal bruk av verneområder.

3 Pågående forvaltningsforsøk

Miljøvernmyndighetene i Norge har som nevnt startet tre (snart fire) forsøksordninger med ulike modeller/typer lokal forvaltning av større verneområder. Forsøksordningene startet på begynnelsen av 2000-tallet og vil fortsette fremover til ca. 2010, og det er igangsatt følgeevalueringer av hvert av forsøkene. Det er bare i begrenset grad at det foreligger vurderinger og rapporter fra de ulike evalueringene. Nedenfor beskriver vi kort disse forsøkene og hvordan de er bygd opp.

3.1 Forollhogna

Forollhogna nasjonalpark med tilgrensende 8 landskapsvernområder ble formelt opprettet 21. desember 2001. Totalt utgjør verneområdet 1 514 km², hvor nasjonalpark utgjør 1 062 km². I tillegg til de nyopprettede verneområdene inngår et tidligere vernet naturreservat. Verneområdet berører 2 fylker og 7 kommuner, dvs Hedmark med kommunene Os (19,0 %), Tynset (16,5 %) og Tolga (13,3 %), og Sør-Trøndelag med kommunene Midtre Gauldal (29,7 %), Holtålen (18,0 %), Rennebu (3,2 %) og Røros (0,4 %).

For Forollhogna nasjonalpark og landskapsvernområder er forvaltningsmyndigheten delegert til de involverte kommunene med vernet areal. Det er i tillegg opprettet et interkommunalt rådgivingsorgan, samt et administrativt fagutvalg hvor alle kommunene er representert. Det rådgivende utvalget er sammensatt av en representant fra hver kommune, utenom Midtre Gauldal som har to representanter. Kommunene er som regel representert ved ordfører, med unntak i Rennebu kommune. I utvalget møter også en representant fra henholdsvis fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Hedmark. Disse to har ikke stemmerett. Ved behov forsterkes rådet med

representanter fra administrasjonene i kommunene for å gi støttefunksjoner og presentere saksframlegg. Klager på enkeltvedtak behandles av DN.

Fagutvalget er et utvalg med en representant fra administrasjonene i hver av kommunene. Utvalget har til oppgave å drøfte saker av felles interesse og utvikle felles faglig utfordringer. Det faglige utvalget vil også kunne velge ut saker av mer prinsipiell rolle og legge dette fram for rådgivende utvalg. Fagutvalget har sekretærfunksjon for rådgivende utvalg.

Internt i kommunen er forvaltningsarbeidet noe ulikt organisert. I fire av kommunene er formannskapet politisk beslutningsorgan, mens i tre av kommunene har formannskapet delegert beslutningsmyndigheten til et hovedutvalg.

På administrativ side er oppgaver fordelt internt i kommunene på en måte som er tilpasset den administrative strukturen i hver enkelt kommune. Eksempelvis i Midtre Gauldal er det ikke samme person som behandler motorferdsels-saker som byggesaker. Hver kommune har imidlertid oppnevnt en administrativ person som koordinerer den lokale forvaltningen og er representanten i fagutvalget.

Forsøket evalueres av UTforsk (Østlandsforskning, Nord-Trøndelagsforskning og NORUT Samfunnsforskning as).

3.2 Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene

Verneområdene i Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene ble opprettet ved Kronprinsregentens resolusjon av 28.04.00. Totalt er et areal på 2 387 km² vernet, hvor 2 347 km² er vernet som et landskapsvernområde etter naturvernloven og 40 km² er vernet som et biotopvernområde etter viltloven. Verneområdet berører tre fylker og 8 kommuner, dvs Aust-Agder med kommunene Bykle (37 % av vernearealet), Valle (20 %) og Bygglund (12 %), Vest-Agder med kommunene Sirdal (14 %), Åseral (9 %), Kvinesdal (4 %), Hægebostad (3 %) og Rogaland med kommunen Forsand (1 %). Det er Bykle og Valle som har størst andel av landskapsvernet (hhv 37 og 20 %), mens Forsand har minst andel (1 %). Biotopvernet i Steinsbuskardet - Hisdal ligger i sin helhet i Bykle kommune.

For Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene er forvaltningsmyndigheten i prøveperioden delegert til de involverte kommunene. Også klager på vedtak behandles av hver kommune. I tillegg samarbeider kommunene i et interkommunalt råd. Forvaltningsmodellen er utviklet med høy detaljeringsgrad og det er bl.a. utviklet en organisasjonsmodell, laget en disposisjon for innholdet i forvaltningsplanen, samt et forslag til forvaltning i kommunene.

I forvaltningsmodellen er det lagt vekt på at forvaltningen av området skal konkretiseres i en forvaltningsplan og kommunedelplaner. Ytre område (områder utenfor LVO) skal forvaltes etter plan- og bygningsloven gjennom kommunedelplaner, og indre planområde skal forvaltes etter verneforskriftene konkretisert i en forvaltningsplan. Forvaltningsplan for området ble ferdigstilt i 2004. Kommunedelplanene skal utarbeides gjennom ordinære planprosesser i kommunene og vedtas av kommunestyrene. Planen skal dekke både indre og ytre planområde. Indre planområde er tenkt lagt ut som båndlagt område, mens i ytre planområde skal den enkelte kommune vurdere arealformål ut fra lokale interesser. Kommune- og forvaltningsplanen skal utarbeides i parallelle prosesser og med utgangspunkt i samme grunnprinsipper for soneinndeling for å sikre en helhetlig forvaltning.

Kommunenes oppgaver som forvaltningsmyndighet omfatter forvaltning av de to verneforskriftene, herunder 1) dispensasjoner fra vernereglene, 2) utarbeidelse av en forvaltningsplan, 3) grensemerking og informasjon, 4) anmeldelse av brudd på verneforskriften, 5) skjøtsel og tilrettelegging og 6) rapportering til vernemyndighetene.

Forsøket evalueres av NIBR.

3.3 Dovrefjell – Sunndalsfjella

Dovrefjell – Sunndalsfjella nasjonalpark (1 693 km²) ble opprettet i mai 2002. Den nye nasjonalparken er en utvidelse av tidligere Dovrefjell nasjonalpark (247 km²) som ble opprettet i 1974. I tillegg til nasjonalparken består verneområdet nå av 8 landskapsvernområder, 2 biotopvernområder og 6 naturreservat (2 677 km²). Samlet utgjør verneområdet 4 370 km². Verneområdet ligger i 4 fylker og 8 kommuner, dvs Oppland med kommunene Dovre og Lesja, Hedmark med kommunene Tynset og Folldal, Møre og Romsdal med kommunene Rauma, Neset og Sunndal og Sør-Trøndelag med kommunen Oppdal.

For Dovrefjell-Sundalsfjella er forvaltning av nasjonalparken delegert til Dovrefjellrådet som er et interkommunalt organ med representanter fra kommunene Dovre, Lesja, Sunndal, Oppdal, Tynset, Folldal, Rauma og Neset, samt de fire fylkeskommunene i Oppland, Hedmark, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har for første gang godkjent forsøk der et interkommunalt samarbeidsorgan har fått vedtaksmyndighet på tvers av kommunegrensene. Nasjonalparken ligger i fem av kommunene. Forvaltningen av de 12 tilliggende verneområdene (8 landskapsvernområder, 2 biotopvernområder og 2 naturreservater) er delegert til kommunene. Dovrefjellrådet er rådgivende i forhold til kommunenes forvaltning av disse 12 områdene. Delegasjon av forvaltningsmyndighet trådte i kraft 01.07.03. For fire av naturreservatene er det fortsatt fylkesmannen som har forvaltningsmyndigheten. Klager på enkeltvedtak behandles av DN.

Dovrefjellrådet er sammensatt av et politisk oppnevnt og et administrativt oppnevnt medlem fra de åtte berørte kommunene og de fire berørte fylkeskommunene, til sammen 24 medlemmer, alle med faste varamedlemmer. Det er bare en stemme per kommune og fylkeskommune, dvs den politiske oppnevnte representanten. Arbeidsutvalget på 7 velges av og blant rådets medlemmer. Rådet har et sekretariat med én stilling. I deler av perioden frem til nå, har det i tillegg vært knyttet et engasjement til sekretariatet.

Direktoratet for naturforvaltning sin rolle er som for øvrige verneområder. Direktoratet er klageorgan, og de godkjenner forvaltningsplanen. For de fire naturreservatene som ikke omfattes av forsøket, er ansvarsforholdene som for verneområder flest, nemlig at fylkesmannen er forvaltningsorgan.

For de øvrige naturreservatene, landskapsvernområdene og biotopvernområdene er kommunene forvaltningsmyndighet, med Dovrefjellrådet som rådgivende organ (ref hjemmel i de enkelte verneforskriftene). Saker/søknader i nasjonalparken sendes den kommunen saken berører, og kommunen gir en påtegning ved oversendelse til Dovrefjellrådet, som avgjør saken.

Forsøket evalueres av Asplan Viak.

3.4 Blåfjella – Skjækerfjella og Lierne

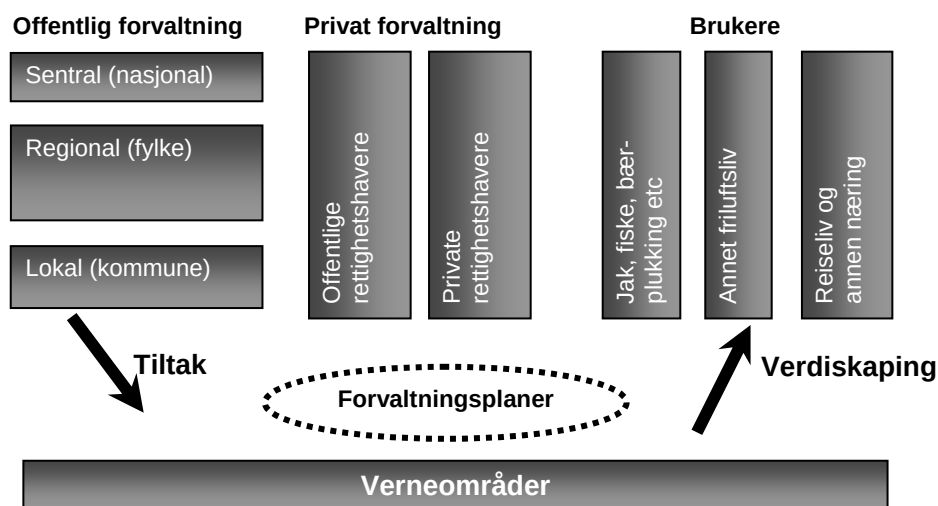
Blåfjella – Skjækerfjella (1 924 km²) og Lierne nasjonalparker (333 km²) med tilhørende Skjækra landskapsvernområde (96 km²) og Berglimyra og Klumpfjellet naturreservat (14,8 km²) ble opprettet ved kongelig res av 17. des 2004. Samlet utgjør det nye verneområdet 2 368 km². Fra før er det vernet tre naturreservat; Storfloa, Gaundalsmyra og Arvasslia naturreservater. Verneområdet ligger i ett fylke og 5 kommuner, dvs Nord-Trøndelag med kommunene Snåsa, Lierne, Verdal, Grong og Steinkjær.

Vedtak om endelig modell for forvaltning er ikke gjort, men Direktoratet for naturforvaltning sin innstilling til MD foreslår at forvaltningsansvaret for nasjonalparken blir delt mellom kommunen og staten ved fylkesmannen. Det foreslås opprettet et rådgivende nasjonalparkråd. Forvaltningsmyndighetene for naturreservatet og landskapsvernområdet foreslås delegert til kommunene.

4 Kort vurdering av pågående forvaltningsforsøk

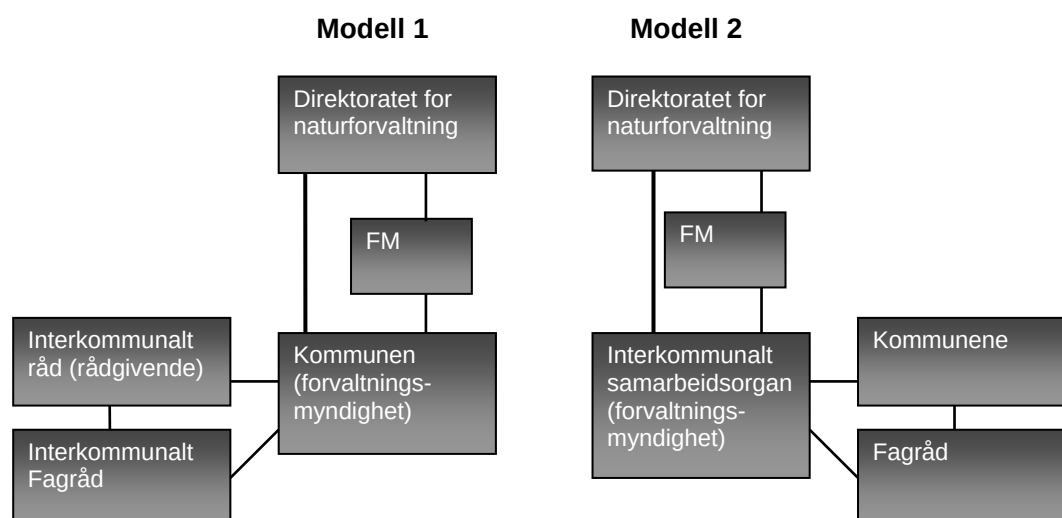
4.1 Forvaltningsmodeller og myndighetsutøver

I alle de fire forvaltningsforsøkene er det aktørene og rollene som hører til den offentlige miljøforvaltningen og deres tradisjonelle oppgaver som har hovedfokus, dvs den offentlige myndighetsutøvelsen (**figur 1.2**). Dovrefjellrådet representerer et unntak her, hvor også fylkeskommunen er representert og har stemmerett på lik linje som kommunene. Den private forvaltningen (rettighetshaverne) og brukerne er i mindre grad inkludert, utover at de deltar i prosessen med utarbeidelse av forvaltningsplaner. Ingen av forsøkene endrer på situasjonen med små økonomiske ressurser til forvaltningen, eller på det faktum at oppsyn og eventuelt nasjonalparkinformasjon, er organisert atskilt fra selve forvaltningsmyndigheten. Forsøksordningene tilføres riktignok noe økte ressurser utover hva som er synlig når det gjelder nasjonalparkforvaltning generelt i Norge. De tilførte ressursene må imidlertid ses på som kompensasjon for oppgaver som ellers utføres av den offentlige miljøforvaltningen. Kostnadene til den forvaltningen som fylkesmennene ellers ville hatt ville uansett belastet miljøforvaltningens budsjett. Det legges altså til grunn det vi kan kalle for et "avgrenset forvaltningsperspektiv".

Figur 1.2. Skjematisk framstilling av aktører i den lokale forvaltningen av verneområder. Forsøksordningene fokuserer på endrede roller i venstre del av figuren, dvs den offentlige forvaltningen.

Skjematisk beskrevet kan vi snakke om to hovedtyper av forvaltningsmodeller i forsøkene. I **figur 1.3** er det laget en skjematisk framstilling av de to hovedtypene av organisering som er valgt i forsøkene. Forvaltningsmyndigheten er enten delegert til den enkelte kommune (1) eller til et interkommunalt samarbeidsorgan (2). I forsøkene er enten modell 1 eller en kombinasjon av modell 1 (landskapsvernområder og naturreservat) og modell 2 (nasjonalparken) valgt. I de tilfellene kommunen har fått delegert forvaltningsmyndighet, er det opprettet rådgivende interkommunale samarbeidsråd og fagråd for å koordinere forvaltningen på tvers av kommunegrensene. I de interkommunale samarbeidsorganene er vanligvis ordførerne representert. I fagrådene er vanligvis representantene for mest relevant administrasjon i kommunen representert.

Figur 1.3. Skjematisk framstilling av den lokale forvaltningen i forvaltningsforsøkene; til venstre modell 1) hvor kommunen har fått delegert forvaltningsmyndighet og til høyre modell 2) hvor forvaltningsmyndigheten er delegert til et interkommunalt råd.

Direktoratet for naturforvaltning sin rolle er å være klageorgan, og godkjenne forvaltningsplaner. Fylkesmannens rolle i de tilfellene forvaltningsmyndigheten er delegert til enten kommunene eller til et interkommunalt samordningsorgan, er hovedsakelig å føre tilsyn og kontroll med at retningslinjene for forsøket blir fulgt. Videre har fylkesmannen ansvaret for å avgjøre hvis det er tvil om et tiltak vesentlig vil endre landskapets art eller karakter (§ 5 i naturvernloven).

I **tabell 1.1** er det gitt en nærmere beskrivelse av hvilke organ som har fått delegert forvaltningsmyndighet for henholdsvis nasjonalparkene (NP), landskapsvernområdene (LV), naturreservatene (NR) og biotopvernområdene (BV) i de fire forsøksområdene. Det er i tillegg gitt en beskrivelse av eventuelle rådgivende utvalg og hvem som utarbeider forvaltningsplaner, eller forslag til slike. For 2 av de 4 forsøksområdene er det kommunene som har fått delegert forvaltningsmyndighet. I disse to områdene er formannskap/kommunestyre besluttende myndighet i omkring halvparten av kommunene og ulike hovedutvalg i de andre kommunene, mens for to kommuner er besluttende myndighet delegert til administrasjonen. For de to siste forsøksområdene er forvaltningsmyndigheten delt mellom et interkommunalt råd og kommunene i ett område og det er planer om å dele forvaltningsmyndigheten mellom kommunene og fylkesmannen i et annet område.

Tabell 1.1. Ansvarlig forvaltningsmyndighet i de fire forvaltningsforsøkene for nasjonalparker (NP), landskapsvernområder (LV), naturreservat (NA) og biotopvernområder (BV)*.

Område	Forvaltningsmyndighet i NP	Forvaltningsmyndighet i LV/NR/BV	Koordinerende råd og forvaltningsplaner
Forrollhogna ➤ 1 NP, 8 LV og 1 NR ➤ 1 514 km² ➤ 2 fylker ➤ 7 kommuner	Kommunene. 4 kommuner hvor formannskapet er beslutningsorgan og 3 kommuner hvor hovedutvalg er beslutningsmyndighet	Samme myndighetsfordeling for LV som for NP, dvs kommunene. FM i Hedmark har forvaltningsansvaret for ett NR.	Interkommunalt rådgivingsorgan (IR) samordner forvaltningen. Berørte kommuner og FM i ST og Hedmark representert i IR (uten stemmerett). Fagutvalget har representasjon fra administrasjonene i kommunene. FM i Hedmark har utarbeidet forvaltningsplanen for NP, og kommunene for LV.
Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene ➤ 1 LV og 1 BV ➤ 2 387 km² ➤ 3 fylker ➤ 8 kommuner	-	Forvaltningsmyndighet delegert til de berørte kommunene for LV og BV. 4 kom. hvor hovedutvalg er beslutningsmyndighet, 2 kom. kommunestyre/formannskap, 1 kom. administrasjonen og 1 kom. med delt ansvar mellom adm. og hovedutvalg. Klager på vedtak behandles også av de samme kommuner	Interkommunalt råd (rådgivende) koordinerer forvaltningen mellom kommunene. Nettverksforum (fagråd) med representanter fra kommunenes administrasjon. Det er IR som har utarbeidet forvaltningsplan . Ytre område skal forvaltes etter kommunedelplaner utarbeidet av kommunene.
Dovrefjell – Sunndalsfjella ➤ 1 NP, 8 LV, 6 NR og 2 BV ➤ 4 370 km² ➤ 4 fylker ➤ 8 kommuner	Dovrefjellrådet (interkommunalt råd) sammensatt av ett politisk oppnevnt og 1 administrativt oppnevnt medlem fra de 8 berørte kommunene og fire berørte fylkeskommuner.	Kommunene forvaltningsmyndighet for alle LV, 2 NR og alle BV. FM forvaltningsmyndighet for 4 NR.	Dovrefjellrådet rådgivende ift kommunenes forvaltning av LV, NR og BV. Dovrefjellrådet har utarbeidet forvaltningsplan .
Verdal/Snåsa /Lierne og Hartkjølen ➤ 2 NP, 1 LV, 5 NR ➤ 2 368 km² ➤ 1 fylke ➤ 5 kommuner	Forvaltningsansvaret foreslås delt mellom kommunene, FM og reindriftsforvaltningen.	Kommunene forvaltningsmyndighet for LV og NR.	Opprettelse av et rådgivende nasjonalparkråd .

* Direktoratet for naturforvaltning skal godkjenne forvaltningsplanene og være klageorgan for alle områdene med unntak for Setesdal Vesthei hvor kommunene skal behandle klager. FM avgjør tvilstilfeller jf § 5 i naturvernloven og er kontrollerende instans på vegne av DN for de 4 forsøkene. I tillegg er FM ansvarlig forvaltningsmyndighet for 4 naturreservat i Dovrefjell-Sunddalsfjella og ett naturreservat i Forrollhogna og er representert i det interkommunale rådgivingsorganet for samme område.

4.2 Oppgaver myndighetsutøver har i verneområdene

Ved delegeringen av forvaltningsmyndighet i forbindelse med de fire forsøkene er det gitt en nærmere beskrivelse av oppgaver. Den delegerte forvaltningsmyndigheten innbefatter i hovedsak følgende oppgaver:

1. Behandling av dispensasjonssøknader fra verneforskriften

Forvaltningsmyndigheten har ansvaret for forvaltningen av vernereglene fastsatt i verneforskriften for det enkelte området og innenfor de rammene som her er fastsatt. Myndighetsutøver (kommunene eller interkommunale råd) har myndighet til å gi dispensasjoner fra vernereglene. Dispensasjonsbestemmelsene deles inn i spesifiserte og generelle dispensasjonsbestemmelser. De spesifiserte bestemmelsene omfatter unntak til enkelte landbruksaktiviteter, oppføring av bygninger, mindre tilbygg og etablering av nye turstier og løyper og unntak til ulike ferdselsformål i forbindelse med jakt, hytter, kraftanlegg og veier. Den generelle bestemmelsen omfatter dispensasjoner til vitenskapelige undersøkelser, arbeider med vesentlig samfunnsmessig betydning, når formålet med vernet krever det og i spesielle tilfeller.

2. Forvaltningsplan

Myndighetsutøver har plikt til å utarbeide en forvaltningsplan. Privat forvaltning og brukere skal delta i denne prosessen. Sentrale myndigheter har forpliktet seg til å sette av midler til lokal myndighet til bruk i dette arbeidet. Forvaltningsplanene skal godkjennes av DN.

3. Merking og informasjon

Myndighetsutøver har ansvaret for vedlikehold av grensemerker og skilt i verneområdet. Forvaltningsmyndighet skal selv vurdere behovet for informasjon, samtidig som de har ansvaret for kontakten med grunneiere, rettighetshavere, brukere og aktuelle lag og organisasjoner.

4. Brudd på verneforskriften

Forvaltningsmyndigheten må sørge for at brudd på verneforskriften blir rapportert og anmeldt til politiet.

5. Skjøtsel og tilrettelegging

Myndighetsutøver skal vurdere behov og nødvendig gjennomføring av skjøtsel og tilrettelegging. Plan for skjøtsel og eventuell tilrettelegging bør inngå i en godkjent forvaltningsplan.

6. Rapportering til statlige myndigheter

Myndighetsutøver skal rapportere om forvaltningen til fylkesmannen etter nærmere avtale. Dette omfatter også kopi av dispensasjoner til overordnet myndighet.

I de tre forvaltningsforsøkene som har kommet i gang, er det utarbeidelse av forvaltningsplaner og/eller kommunedelplaner og dispensasjoner fra verneforskriften knyttet til motorisert ferdsel, som det er arbeidet mest med.

Vi kommenterer nedenfor litt nærmere oppgavene som myndighetsutøver har i verneområdene.

4.2.1 Rolle- og myndighetsfordeling

De fire forvaltningsforsøkene innebærer et visst brudd med tradisjonell norsk forvaltning av større verneområder. I disse forsøkene er det kommunene og ikke den regionale, statlige miljøforvaltningen, som i større grad har fått ansvaret for de vernede områdene. Maktforholdet mellom de ulike forvaltningsnivåene i den offentlige forvaltningen er dermed endret. Dette utfordrer etablerte relasjoner mellom særlig kommunene og fylkesmennene. Selv om kommunene i disse forsøkene er forvaltningsmyndighet, vil fylkesmennene fortsatt være en sentral kunnskapsinstitusjon med forvaltnings- og fagkunnskap relevant for verneområdene. Fylkes-

mennene må på sin side forholde seg til at det er kommunene som har det overordnede ansvaret for områdene. Slike utfordringer gjelder i mindre grad for fylkeskommunene som ikke er involvert i forvaltningen på samme måte, med unntak for Dovrefjell –Sunndalsfjella.

For alle forsøkene er det vernede arealet delt på mange kommuner og for tre av forsøkene også flere fylker. Det gjør at det blir mange involverte aktører med egne inntresser og prioriteringer ift lokal forvaltning. Dette gjør det ekstra utfordrende for de ulike forvaltningsmyndigheter å utøve lik forvaltningen for hele verneområdet.

Et annet trekk ved alle forvaltningsforsøkene er at arbeidsoppgavene for myndighetsutøver hovedsakelig dreier seg om regelforvaltning av en verneforskrift. Mange vil nok etterlyse bedre rammebetingelser for å kunne utøve en mer aktiv lokal forvaltning hvor verdier som demokrati, lokal medvirkning og identitet i større grad kunne bli vektlagt. Det er også nokså klart at mangelfulle ressurser kan redusere muligheten til å ivareta og eventuelt utvikle biologiske, fysiske og kulturhistoriske verneverdier. Dette drøftes nærmere nedenfor.

4.2.2 Økonomi

Ressursene som er stilt til rådighet i forvaltningsforsøkene er rettet inn mot drift av sekretariat (generell saksbehandling), forvaltning av vernereglene (behandling av dispensasjoner) og utarbeidelse av forvaltningsplaner. Mange vil hevde at det er for lite ressurser tilgjengelig til en mer aktiv og praktisk forvaltning, slik som informasjon, overvåkning, skjøtsel og tilrettelegging. Det er ressurser tilgjengelig til informasjon, skjøtsel og oppsyn, men disse midlene er ofte spredd på mange aktører.

4.2.3 Oppsyn

Oppsyn og ulike oppsynsordninger inngår ikke i de forvaltningsoppgavene som er delegert i forbindelse med forsøkene, og derfor heller ikke i selve forsøkene. Det er Statens naturoppsyn (SNO) som nå har det overordna ansvaret for (det statlige) oppsynet i verneområdene, også i de som inngår i forsøkene. Dette er i noen grad supplert med oppsyn i regi av fjelloppsynet (fjellstyrenes oppsyn jf fjellova) og andre. Det statlige naturoppsynet skal i tillegg til det som kan defineres som "politioppgaver" (tilsyn, kontroll og forebygging), arbeide med informasjon, veiledning, skjøtsel, registreringer og dokumentasjon, jf naturoppsynslovens definisjon av et utvidet oppsynsbegrep. Dette innebærer at SNO er sentrale i forhold til utførelse av mange oppgaver som det er naturlig at forvaltningsmyndigheten har innflytelse over.

4.2.4 Informasjon

Informasjon er sentralt i forhold til mange sider ved forvaltning av store verneområder. I forsøkene skal lokal forvaltningsmyndighet selv vurdere behovet for informasjon. Med unntak av forsøket i Setesdal Vesthei, er det ikke bevilget øremerkede midler til informasjon. For Dovrefjell –Sunndalsfjella og Forollhogna forventes det at hoveddelen av disse oppgavene ivaretas av stiftelsen iNasjonalparker (www.iNasjonalparker.no). Denne stiftelsen som er en del av våre nasjonalparksentre, danner en nettverksorganisasjon i fire fylker og har 25 medlemmer dvs kommuner, fjellstyrer, fylkeskommuner, private grunneierlag, DNT og Statskog. iNasjonalparker har etablert fem nasjonalparksentre, utviklet hjemmeside og laget ulike typer informasjonsmateriell. Oppdal nasjonalparksenter som det sjettede senteret, etableres i løpet av 2005. Forvaltningsmyndighetene i de to forsøksområdene har bare indirekte kontakt med iNasjonalparker og ingen direkte styringsrett over disse og de prioriteringer disse gjør.

4.3 Oppsummering

I tabell 1.2 er det gitt en oppsummering av hvilke forvaltningsmodell som er valgt i de ulike forsøkene. Videre er det gitt en oversikt over bevilgninger fra sentrale myndigheter til forsøkene, antall personer i SNO som er øremerket oppsyn og informasjonsløsninger.

Tabell. 1.2. Type forvaltningsmodell, økonomi, SNO personell og informasjonsløsning for de fire forsøkene med lokal forvaltning av verneområder.

Område	Forsøksmodell Type (1 eller 2 jf over)	Økonomi (rammebevilgn 2004.)	Antall oppsyns- personell SNO	Informasjonsløsning
Dovre fjell - Sunddalsfjella	2	1,2 mill kr	3	iNasjonalparker
Setesdal - Vesthei	1	1,8 mill kr	3	Forvaltningsmyndighet
Forrolhogna	1	(tall kommer)	2	iNasjonalparker
Blåfjella – Skjæ- kerfjella og Lierne	Uavklart		1	Uavklart

Som vi har vært inne på over er det på en rekke felter små forskjeller mellom forsøksordningene og den "vanlige", statlig baserte forvaltningen av store verneområder. Dette gjelder spesielt ressurstilgangen og organisering av oppsyn og informasjon. For alle forsøksområdene mangler et bredere forvaltningsperspektiv for de oppgavene som er delegert.

5 Lokale forutsetninger og muligheter i Reinheimen

Verneforslaget som er lagt fram for Reinheimen omfatter totalt 2 680 km² fordelt på to fylker og 6 kommuner, dvs Møre og Romsdal med kommunene Norddal (15,4 % av vernearealet) og Rauma (21,7 %) og Oppland med kommunene Lesja (27,9 %), Skjåk (21,4 %), Lom (10,8 %) og Vågå (2,8 %). Av vernearealet utgjør statsallmenning 1196 km² og bygdeallmenning 569 km². Privat grunn utgjør 719 km².

Det er foreslått to ulike alternative vern. Alternativ A med de sentrale områdene som nasjonalpark, 6 tilgrensende landskapsvernområder og et biotopvernområde. Alternativ B er et stort landskapsvernområde i det sentrale området samt de 6 omkringliggende landskapsvernområdene fra alternativ A.

Formålet med vernet er å sikre et større relativt inngrepsfritt og villmarkspreget område, det nest største sammenhengende området i Sør-Norge 5 km fra tyngre tekniske inngrep. Spesielt viktig er å sikre leveområdene til villreinen. Området er også svært variert mht fugl, og det er registrert 12 arter på den norske rødlisten. Det foreslåtte verneområdet er rikt på kulturminner og kulturlandskap. Spesielt er det knyttet mange kulturminner til jak og fangst av villrein.

Kommunene har erfaring med forvaltning av andre verneområder i regionen. Totalt utgjør 5 Statsallmenninger 1 196 km² av vernearealet. Statsallmenningene har eget ansatt fjelloppsyn og lang praksis i forvaltning av fjellområdene. Skjåk bygdeallmenning utgjør 546 km² av det foreslåtte vernearealet. Bygdeallmenningen har eget ansatt naturoppsyn (1 årsverk) og lang praksis i utmarksforvaltning.

Det meste av Reinheimen er et villmarksområde som i liten grad er tilrettelagt for friluftsliv. Den norske turistforeningen har hytter og stier i de vestlige deler av området (Tafjordfjella og litt i Sjøå). Turistanleggene ligger i randsonen av verneområdene. Turisme er viktig spesielt i Lom, Rauma og Norddal.

6 Modeller for lokal forvaltning i Reinheimen

6.1 Modeller for forvaltning presentert i verneforslaget

I forslaget til verneplan for Reinheimen (FM i Møre og Romsdal 2004) er det omtalt 3 alternative forvaltningsmodeller:

Modell A

Fylkesmannen har forvaltningsmyndighet for hele nasjonalparkområdet. Det opprettes et bredt sammensatt rådgivende kontaktutvalg. Kommunene får tilbud om forvaltningsansvaret for landskapsvernområdene. Dette kan sies å være en svakt oppmyket versjon av den tradisjonelle forvaltningen av nasjonalparker i Norge.

Modell B

Fylkesmannen er forvaltningsorgan for Reinheimen nasjonalpark, men enkelte oppgaver delegeres til kommunene. Modellen innebærer et delt forvaltningsansvar der fylkesmannen er forvaltningsmyndighet for oppføring av nye tekniske anlegg og saker som skal håndteres iht § 4 i verneforskrifta. Alle andre forhold som motorferdsel i utmark, tilbygg eller ombygging blir behandlet i den enkelte kommunen. I tillegg blir det opprettet et bredt sammensatt kontaktutvalg med en rådgivende funksjon som også evaluerer forvaltningen gjennom et årlig møte der dispensasjonspraksis blir evaluert. Kommunene får tilbud om forvaltningsansvaret for landskapsvernområdene.

Modell C

Kommunen er forvaltningsorgan for nasjonalparken og de omkringliggende landskapsvernområdene. I tillegg blir det opprettet et bredt sammensatt kontaktutvalg med en rådgivende funksjon som også evaluerer forvaltningen gjennom et årlig møte der dispensasjonspraksis blir evaluert.

I forslaget til forvaltningsplan er de tre modellene utdypet. Bl a er det rådgivende organet nærmere beskrevet. Kommunestyret skal velge medlemmer til det rådgivende utvalget. Det rådgivende utvalget skal ha 5 – 7 medlemmer med representanter for ulike bruksretter (seter, beite, skog, jakt, fiske og friluftsliv), eiendomsretten og det politiske nivået i kommunen. Sekretariat for det rådgivende utvalget blir oppnevnt av administrasjonssjefen i kommunen.

6.2 Forslag til modell for Reinheimen

Det mest verdifulle forvaltningsforsøket vil en kunne få i Reinheimen ved å velge en helhetlig og integrert nasjonalparkforvaltning der også skjøtsels-, informasjonsarbeid og deler av oppsynsarbeidet tilligger og styres av forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningen bør gjennomføres med større økonomiske og personellmessige ressurser enn det som er vanlig i norsk nasjonalparkforvaltning, og i de eksisterende forsøkene med lokal forvaltning. Kommunene bør være forvaltningsmyndighet, der samordning sikres gjennom et rådgivende interkommunalt utvalg. Dette sikrer en tilstrekkelig grad av delegering, samtidig som det sikrer en god utnyttelse av og samgang med øvrig kommunal virksomhet, spesielt innenfor arealplanlegging og næringsutvikling. Statlige myndigheter er klageorgan, faglige støttespillere og mottar rapportering fra den lokale forvaltningen. Statlige myndigheter vil også ha en formell rolle i forbindelse med rullering av forvaltningsplan.

Det er først og fremst om en evner å samordne og integrere den formelle regelforvaltningen med den praktiske forvaltningen i form av skjøtsel, tilrettelegging, informasjon og deler av oppsynet, samtidig som en sikrer betydelig mer ressurser til forvaltningen, at forsøket vil kunne bli

et verdifullt tilskudd til både de fire eksisterende forsøkene, og til norsk nasjonalparkforvaltning mer generelt.

Forslaget innebærer et brudd med en del valgte modeller og tilvante løsninger i norsk nasjonalparkforvaltning. Det er imidlertid i tråd med en voksende erkjennelse også hos politiske myndigheter og hos fagmyndigheter av at forvaltningen av områdene må styrkes og tilføres økte ressurser. En del av forslagene vil kunne kreve noe tid for innarbeiding. Det vil derfor kunne være nødvendig å gi aksept til prinsippene i forslaget, samtidig som en bruker noe mer tid på å implementere modellen og utrede konkrete løsninger.

Nedenfor redegjør og drøfter vi nærmere for de ulike elementene i forvaltningsforslaget.

6.2.1 Formell forvaltning

Det foreslås å gi forvaltningsmyndighet både for NP og LV områder til den enkelte kommune, jf modell C i verneforslaget (**figur 1.3**). Dette sikrer en ønsket grad av delegasjon og tilknytning til de berørte lokalsamfunn. Samtidig benyttes et eksisterende forvaltningsnivå og dermed sikres mulighetene for en god tilknytning til andre kommunale forvaltningsområder med relevans for naturvernet og nasjonalparkforvaltningen, som arealplanlegging, landbruks- og turismenæringene.

Det er avgjørende å sikre en god samgang og ens praksis mellom kommunene. Dette representerer trolig hovedutfordringen ved denne modellen. For å koordinere dette arbeidet mellom kommunene opprettes et politisk oppnevnt rådgivende interkommunalt råd med et tilhørende fagråd bestående av fagfolk fra administrasjonen i de ulike kommunene.

Oppgavene som delegeres må omfatte alle typer forvaltningsoppgaver og ikke bare det som foran er beskrevet som regelforvaltning. Det betyr at oppgavene må omfatte saksbehandling, skjøtsel og restaureringsoppgaver, koordinering av oppsyn, informasjon og kunnskapsformidling (skilting, profilering, eventuelt informasjonssenter, nettsider etc), tilrettelegging av og samarbeid med forskning, og styring og utvikling av turistvirksomhet rundt og i verneområdet. Kommunene som forvaltningsmyndighet vil med en slik modell få en viktig koordinerende rolle ift skjøtsel, oppsyn, informasjon og forskningsaktivitet, i tillegg til de tradisjonelle oppgavene som ligger i forvaltningen av verneforskriften.

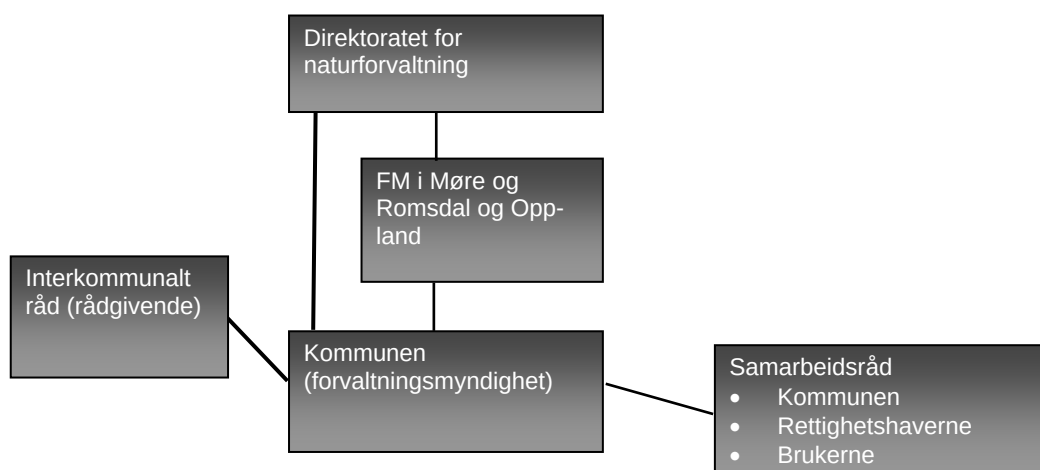
Forvaltningsansvaret legges lokalt og det anbefales at den nemnd som gis formell myndighet oppnevnes politisk, slik at den er under folkevalgt styre. Kommunene bør finne en modell hvor enten et relevant eksisterende utvalg i kommunen får myndigheten, eller at det opprettes et egnet utvalg. Utvalgsstrukturen kan variere noe fra kommune til kommune, men det anbefales at kommunene velger utvalg som er noenlunde likeverdige.

Modellen må bygge på at den enkelte kommune har reell makt over naturforvaltningen i sine områder innenfor de rammer som er nedfelt i lov, verneforskrift og forvaltningsplan. Allikevel er det viktig at det er god kontakt mellom kommunene og videre til de relevante statlige fagmyndigheter, i første rekke til fylkesmannen, DN og SNO. I villreinforvaltningen må kommunene også forholde seg til villreinnemnda. De statlige myndigheter er naturlige rådgivere i faglige spørsmål, og vil være mottakere av rapporter og statistikk. Miljømyndighetene vil også inneha en rolle som ankeinstans i klagesaker.

Kommunene bør få ansvaret for å koordinere arbeidet med utarbeidelse av forvaltningsplaner. I denne prosessen skal regionalt forvaltningsnivå og statlige fagmyndigheter delta sammen med representanter for den private forvaltningen (fjellstyrer, bygdeallmenninger, villreinutvalg og private rettighetshavere) og brukerne (lokale lag og foreninger, næringsliv, naturverninteresser og friluftslivsorganisasjoner for øvrig).

Kommunen bør også etablere en møteplass (samarbeidsråd) med årlige møter mellom offentlig forvaltning, privat forvaltning og brukerinteressene hvor forvaltning av verneområdene er tema.

All forvaltningen drives av en administrasjon med arbeidsplasser lokalisert i kommunene berørt av vernet. Det er viktig å sikre at også dette administrative kollegiet fungerer og utnytter hverandres ulike evner og kvalifikasjoner.

Figur 1.3. Forslag til forvaltningsmodell for Reinheimen.

6.2.2 Oppsyn

Etablert praksis i Norge nå er at SNO har ansvar for naturoppsyn i nasjonalparker. SNO har etter hvert en rekke ansatte som driver oppsyn og administrerer oppsynstjenester som kjøpes av andre, i første rekke av fjelloppsynet i Sør-Norge (statsallmenningenes oppsyn) og Fjelltjenester (Statskogs oppsyn) i Nord-Norge. Etableringen av SNO har skapt konflikter og medført et betydelig skille mellom forvaltning og oppsyn. Skille mellom beslutningsfatter og kontrollør var et viktig argument for opprettelsen av SNO. Konfliktene rundt SNO har særlig knyttet seg til strid om SNO skal benytte lokalt oppsyn eller opprette egne stillinger. Oppsyn i nasjonalparker har vært et viktig oppdrag for fjelloppsynet, og tap av dette oppdraget til SNO selv undergraver muligheten for et sterkt og kompetent fjelloppsyn.

Lov om statlig naturoppsyn definerer oppsynets oppgaver til a) kontroll med at bestemmelser gitt med hjemmel i naturforvaltningslovverket overholdes, b) veiledning og informasjon, og c) skjøtsel, registrering og dokumentasjon. Kun for kontrolloppgavene er argumentet om å skille myndighetsutøvelse og oppsyn relevant. For alle tre oppgavetyper medfører dagens organisering muligheter for mål- og prioriteringskonflikter mellom forvaltningsmyndighet og oppsynsmyndighet, samtidig som en kan frykte at dagens oppsplittede organisering kan medføre ineffektivitet. Den norske ordningen med så klare skiller mellom forvaltning og oppsyn er også meget uvanlig internasjonalt (Aas et al 2003).

Vi foreslår i en forsøksordning i Reinheimen at oppsynsansvaret organiseres under den lokale forvaltningsmyndigheten. De konkrete kontrolloppgavene løses gjennom at disse tjenestene kjøpes lokalt i første rekke av fjelloppsynet og av lokalt politi. Disse rapporterer både til forvaltningsmyndigheten, SNO og lokalt politi, der sistnevnte også fungerer som faglig støtte og deltar i oppsyn etter avtale. For at politiet skal kunne ha den kapasitet på naturoppsyn som forutsettes kan det være aktuelt med midler fra verneområde forvaltningen øremerket stillingsandeler i politiet lokalt.

6.2.3 Skjøtsel og restaurering

Skjøtels- og restaureringsarbeid har så langt i liten grad vært prioritert i norsk nasjonalparkforvaltning. En har noe mer erfaring fra dette i forbindelse med andre naturtyper og verneområder, i første rekke i naturreservat opprettet for å ivareta mer kulturbetingede naturforekomster, eks. beite- og slåttelandskap, edellauvskog mv.

I større verneområder er det i første rekke forholdet mellom friluftsliv og naturverdier som har medført tiltak. Tiltak for å forebygge skader fra friluftsliv, for eksempel slitasje på stier og leirplasser i form av klopping og opparbeiding av faste leir- og bålplasser, har forekommet. Også mer omfattende tiltak, slik som flytting av stier og stenging eller flytting av overnattingshytter av hensyn til villrein har forekommet.

Mer ressurser og en mer planmessig tilnærming til skjøtsel og restaurering vil kunne være et viktig bidrag til å bevare og styrke verneverdiene i Reinheimen. Det er åpenbart at skjøtelsarbeidet må være underlagt forvaltningsmyndigheten, som prioriterer prosjekter basert på forvaltningsplan, oppsynsobservasjoner og operativ kunnskap om verneverdiene, deres status og fordeling i området.

Internasjonalt ser vi i økende grad større tilbakeføringstiltak der større menneskelige inngrep og installasjoner endres, flyttes eller fjernes slik at den økologiske effekten av slike installasjoner reduseres eller fjernes. Noen slike utfordringer i Reinheimen er knyttet til revisjoner ved vassdragsreguleringer i randsonen til verneområdet og til veier og kraftlinjer i verneområdet.

6.2.4 Informasjon og tilrettelegging

Informasjonsarbeid knyttet til nasjonalparker i Norge er splittet. Miljøvernmyndighetene har etablert en ordning med nasjonalparksentre ved en rekke parker, organisert i hovedsak som stiftelser. Deltagelsen i stiftelsene er varierende, men omfatter oftest en rekke aktører, herunder offentlige og private. Informasjonssentrene har vanligvis både ideelle og kommersielle målsettinger. Det gis offentlig støtte til etablering, i noen grad også til drift.

Siden miljømyndighetene og forvaltningsmyndighet for den aktuelle park i beste fall bare har indirekte styring og dialog med nasjonalparksenteret, er det i mange tilfelle slik at forvaltningsmyndigheten selv må forestå informasjons- og publikumsrettet arbeid i tillegg til det som gis av nasjonalparksenteret, dersom informasjonssenteret ikke prioriterer de tiltak og innsatser som er ønskelig sett fra forvaltningsmyndighetens side. Også dette medfører muligheter for mål- og prioriteringskonflikter, muligheter for dobbeltarbeid og reduserer forvaltningsmyndighetenes styringsmuligheter og for en helhetlig og effektiv forvaltning. Også dette bidrar til at kompetansemiljøene splittes opp istedenfor at de samles og gjøres slagkraftige både i forhold til verneområdet med dets verneformål, og i forhold til å skape lokale og regionale miljøer med faglig kompetanse og robusthet.

I Reinheimen er det foreløpig ikke etablert noen informasjonsinfrastruktur, men det er sentra med nasjonalsenter status ved visse viktige innfallsporter til Reinheimen som også kan fylle

funksjoner for Reinheimen, jf utkast til forvaltningsplan for Reinheimen (Rødstøl et al 2004). Dette er for eksempel fjellmuseet i Lom på sørsiden av Reinheimen og i Nasjonalparker på østsiden av Reinheimen. Poenget vårt er at forholdet mellom forvaltningsmyndigheten og eventuelle eksisterende og nye sentra med funksjoner for Reinheimen må bygge på tettere former for samarbeid der forvaltningsmyndigheten er med og legger premisser for og gir oppgaver til sentrene i tråd med forvaltningsmyndighetens prioriteringer.

6.2.5 Økonomi

Et vesentlig element i forslaget er å greie å øke de økonomiske ressursene til den samlede forvaltningen av verneområdet. Dette vil:

- øke mulighetene for å ivareta og utvikle verneverdiene,
- økt forvaltningsaktivitet i seg selv gir arbeidsplasser og økonomisk utvikling i lokalsamfunnene,
- øke mulighetene for å utvikle næringsaktiviteter i tilknytning til vernet

Vi har foran sett på de økonomiske ressursene i de andre forsøksområdene. Et mål for Reinheimen bør være en ressursbruk på i størrelsesorden 3 millioner kr til selve forvaltningen. I tillegg bør det være et mål at ca. 2-3 millioner kr disponeres til oppsyns- og skjøtselsvirksomhet, og tilsvarende til informasjon og tilrettelegging. Til sammen bør målet være ramme på 7 – 9 millioner kr. Eventuelle investeringer i bygninger for informasjonssenter vil selvsagt komme i tillegg.

Det er lite trolig at staten vil stille til disposisjon midler som er tilstrekkelig for en optimal forvaltning ut fra et faglig sett ideelt synspunkt og lokale ønsker blant annet knyttet til gevinster i form av arbeidsplasser. Den største offentlige innsatsen vil man trolig få ved at man også greier å løse ut midler lokalt og regionalt. Dette kan f.eks være kommunale midler og eller fra reiselivsnæringen og eventuelt annet næringsliv. Ved lokal deltakelse i finansiering vil kommunene oppnå en posisjon som en mer likeverdig partner til de statlige fagmyndigheter.

6.2.6 Næringsutvikling og arealbruk for øvrig i kommunene

Verneområdene eksisterer ikke i et vakuum, uavhengig av utviklingen i samfunnet ellers og på de tilgrensende arealer. Samfunnsutvikling, arealbruk og næringsvirksomhet i kommunene der verneområdene ligger er viktige for hvordan verneområdene og de verdiene disse inneholder, utvikles. Særlig viktig for verneområdene er forvaltning av randsonene rundt. I disse lavfjellsområdene er det store biologiske og økonomiske ressurser, samtidig som de i Reinheimen også representerer viktige bindeledd mot andre verneområder.

En lokal, kommunal forvaltning av verneområdene er den modellen som best gir muligheter for å lage en omforent politikk der det er sammenheng mellom utviklingen og prioriteringene for verneområdene, randsonene rundt og de næringene som i størst grad baserer seg på ressursene i verneområdene. Det er først og fremst turisme og landbruk som er sentrale næringer inne i verneområdene. I randsonene er turisme viktig, sammen med kraftproduksjon og hyttebygging/eiendomsutvikling.

Myndighetene har i den såkalte fjellteksten signalisert økte muligheter for turisme i verneområder. Dette er det viktig at forvaltningsmyndigheten forholder seg aktivt til, gjennom å delta i planlegging, legge premisser og utvikle kommersielle konsepter som er forenlige med verneformålene. Det blir en svært viktig oppgave for kommunene gjennom sin forvaltning av verneområdene å sikre rammevilkår for utvikling av næringsvirksomhet. Dette bør også skje i nært samarbeid med fylkeskommunen i Oppland eller Møre og Romsdal Fylke.

Det er mange eksempler for hvordan forvaltningsmyndighet kan spille en aktiv rolle i utvikling og styring av næringsvirksomhet i verneområder. Disse erfaringene bør studeres nærmere før en konkret definerer samarbeid og arbeidsmetoder mellom lokal forvaltningsmyndighet, næringsutvikling og arealbruk/arealplanlegging.

6.2.7 Punktvis oppsummering av forslaget

Et femte forsøk med lokal forvaltning av store verneområder i fjellet i Norge i Reinheimen vil ha størst verdi og supplere de fire øvrige forsøkene om en anlegger et bredt og integrert perspektiv på forvaltning, og i tillegg til regelforvaltningen inkluderer oppsyn, skjøtsel, informasjon og tilrettelegging i forsøket.

Punktvis innebærer vårt forslag:

- Definere forvaltning i en helhetlig og en integrert sammenheng, der regelforvaltning, og ansvar for praktisk skjøtels-, oppsyns- og informasjonsarbeid i verneområdet samles under forvaltningsmyndigheten.
- Sikre en langt sterkere økonomisk ressurstilgang til en slik forvaltning gjennom samfinansiering med statlige, fylkeskommunale, kommunale og eventuelt også private midler.
- Legge forvaltningsansvaret til kommunene, jf modell C i verneforslaget.
- Sikre helhetlig og likeartet praksis gjennom et interkommunalt rådgivende organ.
- Involvere rettighetshavere og brukere gjennom årlige møter og ved jevnlig rullering og utvikling av forvaltningsplan.
- Utvikle og styrke lokal kompetanse gjennom å samordne lokale aktører og kompetansemiljøer (kommunenes administrasjon, rettighetshavere (fjellstyrer, bygdeallmenninger) og lokalt politi, og utnytte de enkeltes styrke, samt rekruttere nye fagfolk.
- Holde god kontakt med statlige myndigheter gjennom at de mottar rapporter, driver faglig rådgiving og er ankeinstans for klagesaker og godkjenningsmyndighet for forvaltningsplaner.

7 Referanser

Aas, Ø. (red.) 2003. Bruk og forvaltning av verneområder i fjellet. NINA Fagrapport 72.

Daugstad, K. Vistad, O.I. og Kaltenborn, B.P. 2000. Vern – planer og prosesser. Identifisering av kunnskapsstatus og – behov. Bygdeforskning notat 3/00.

FM i Sogn og Fjordane 2004. Utkast til forvaltningsplan for Reineheimen.

FM i Sogn og Fjordane 1998. Forvaltning av nasjonalparker i USA. Tom Dybwad (red.). Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Miljøvernavdelinga. Rapport nr 2 – 1998. 49 s + vedlegg.

FM i Sogn og Fjordane 1999. Europeisk nasjonalparksamarbeid – Norges nasjonalparker i et internasjonalt perspektiv. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Miljøvernavdelinga. Rapport nr 1 – 1999. 40 s + vedlegg.

Møre og Romsdal Fylke 2004. Verneplan for Reinheimen. Høringsutkast juni 2004. Rapport 2004:1. 89 s + vedlegg.

Rødstøl, T., Brøstad Sletta, S., Ouff, S., Sørumsgård, R. og Stensby, T. 2004. Forvaltningsplan for Reinheimen Alt A/B. Utkast.

St meld nr 62 (1991-1992.). Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge. Miljøverndepartementet. 131 s.

St prp nr 65 (2002-2003). Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003.

NINA Rapport 4

ISSN:1504-3312

ISBN: 82-426-1516-0

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: NO-7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, NO-7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: 9500 37 687

<http://www.nina.no>